

PROTOSINDJEL SAVA (JANJIC)

ISPUNJENI SMO DUHOVNIM OPTIMIZMOM

Oce Savo, vec tri godine je proslo od zavrsetka rata. Da li mislite da je doslo do poboljsanja situacije na Kosovu i Metohiji.

Iako je broj incidenata mnogo manji nego pre, situacija se kvalitativno nije promenila i srpski narod, a narocito nase monastvo, i dalje zivi lisen osnovnih prava i sloboda. Zapadni mediji cesto navode da je smanjen broj ubistava, kradja i drugih zlocina nad Srbima, ali zaboravljaju da to nije posledica poboljsanja politicke situacije, vec rezultat potpune getoizacije Srba koji su sve vise hermeticki odvojeni od Albanaca zbog bezbednostnih razloga. ovih dana mediji na albanskom jeziku proslavili su izbor „prvog predsednika slobodnog Kosova“. Nazalost, moram da kazem da Kosovo nije slobodno za sve stanovnike i da se politika diskriminacije i etnicke represije, posebno nad Srbima i Romima, i dalje nastavlja bez obzira na prisustvo UN i KFOR-a.

Da li mislite, da ce nove institucije kao i dolazak novog sefa UNMIK-a uticati na poboljsanje situacije na terenu? To je veoma tesko reci, jer do sada albanski politicki lideri na Kosovu i Metohiji nisu pokazivali nikakav poseban interes da se promeni politika stvaranja jedne etnicki ciste albanske teritorije. stavise, u inauguracionim besedama ni g. Rugova ni g. Bajrami nisu spomenuli problem srpske zajednice. S druge strane g. Stajner vise puta je do sada istakao da je jedan od prioriteta poboljsanje uslova zivota srpskog naroda i ostajemo u nadi da ce svoja obećanja pokazati na delu. Smatram da je veoma tesko ocekivati potpunu promenu albanskog mentaliteta i ponasanja koje ovde nije samo posledica rata vec postoji vekovima. Jedini nacin da se stvore kakvi takvi uslovi za zivot Srba jeste da UNMIK konacno shvati dana teritorijama naseljenim Srbima mora da postoji poseban rezim lokalne samouprave i citav niz mehanizama koji ce onemoguciti nastavak etnickog ciscenja naseg naroda, sto svakako ukljucuje i posebne veze srpskog naroda sa Republikom Srbijom, posebno u pogledu zastite kulturne bastine, obrazovanja, zdravstva itd. Potrebno je hitno spremiti efikasan paket ekonomske obnove u srpskim podrucjima da bi se zadrzalo radno sposobno stanovnistvo i stvorile osnovne perpektive za normalan zivot. Sve ove mere ne znace stvaranje paralelnog sistema vec ukazuju na neophodnost koja proizlazi iz cinjenice da UNMIK nije uspeo da privoli Albance da obezbede uslove za jedno integrisano i slobodno drustvo.

Cesto se problem severnog dela Kosova i Metohije, posebno Mitrovice u stranim medijima predstavlja kao jedini problem za integraciju srpskog stanovnistva.

Takvo gledanje posledica je jednog parcijalnog pristupa celokupnom problemu u Pokrajini. Mi smo uvek isticali da Srbi iz Mitrovice i severnog Kosova imaju puno pravo da ne dozvole da se nad njima ponovi ono sto se dogodilo Srbima u drugim krajevima Pokrajine. Medjunarodna zajednica nema moralno pravo da trazi punu integraciju severnog dela u institucije Kosova dok Srbi u ostalim delovima Kosova i Metohije i dalje ostaju getoizirani bez prava na slobodu kretanja, rada i zivota, bez slobodnog pristupa bolnicama i drugim drustvenim ustanovama koje su gotovo stoprocentno u rukama Albanaca. Problem Mitrovice i severa ne moze se posmatrati izdvojeno van konteksta cele situacije na Kosovu i Metohiji. Vrlo se cesto u ovom pitanju zamenjuju teze. Uveren sam da bi Srbi pokazali spremnost na saradnju i punu integraciju, naravno u okvirima Rezolucije 1244, ukoliko bi albanski lideri pokazali i najmanju spremnost da razvijaju multietnicko drustvo. S obzirom da se drustvo na Kosovu i Metohiji i dalje razvija u pravcu stvaranja monoetnickog drustva zasnovanog na kriminalu i nasilju sasvim je logicno da Srbi ne mogu u takvom drustvu da nadju svoj prosperitet te s pravom zahtevaju da se njihov položaj resi na pravedan nacin.

Kakvo je trenutno stanje nase duhovne i kulturne bastine na tim prostorima?

Sa zaljenjem moram da priznam da nema pozitivnih pomaka. Nakon unistenja ili ostecenja vise od 110 pravoslavni crkva i manastira nastavlja se proces unistavanja nase vekovne bastine. Najnoviji izvestaji sa terena pokazuju da su crkve koje su pre godinu dana bile samo ostecene ili iznutra zapaljene ruse i unistavaju. S druge strane postoji nastojanje da se rusevine nasih hramova uklone i time izbrise svaki trag njihovog postojanja ali i tragovi zlocina nad njima. Medjutim, ono sto je najstrasnije jeste sknavljenje grobalja. Otac Radivoje Panic i Dr Gordana Subaric - Gorgijeva su u svom dokumentarnom filmu „Grobni vetar“ slikom i recju prikazali varvarsko unistavanje grobalja u peckom kraju, narocito u selima Siga i Brestovik. Otvaranje grobnica, razbijanje sanduka i razbacivanje kostiju predstavlja najveći stepen varvarstva i bezumlja od strane kosovskih Albanaca. Nazalost u svim ratovima na jugoslovenskim prostorima bilo je lomljenje nadgrobni spomenika ali niko nije vadio tela pokojnika i razbacivao njihove kosti. Moramo da imamo u vidu da ovo nije novija pojava. Jos 1988. godine desio se slucaj da su oskrnavljeni na isti nacin grobovi dece na jednom srpskom groblju na Kosovu, i da su njihova tela u pelenama razbacana oko oskrnavljene humke. Ono sto je jos jezivije jeste cinjenica da su tela mnogih pokojnika naprosto odnesena u nepoznatom pravcu jer su mnoge grobnice prazne dok su vidljivi tragovi sknavljenja i rusenja na njima. Simptomatno je da niko od Albanaca nije javno osudio ova varvarska dela niti se o tome govori u njihovim medijima. Kada postoji takav odnos prema pokojnicima, moze se samo zamisliti kakav je odnos prema zivima. Svedoci smo da se na Kosovu i Metohiji sve vise razvija jedna anti-hriscanska kampanja okrenuta protiv vekovnih hriscanskih i evropskih civilizacionih vrednosti. Dok sirom Kosova i Metohije nicu nove dzamije koje grade bogati arapski magnati preko svojih „humanitarnih i verskih“ organizacija, hriscanske crkve se i dalje unistavaju, a sve sto nosi znak casnog krsta rapidno nestaje sa kosovskih pejzaza. Sknavljenje hriscanskih rimokatolickih grobova od strane Albanaca muslimana bilo je i u Prizrenu iako rimokatolicka albanska zajednica u strahu da ne dodje pod jaci udar svojih muslimanskih sunarodnika vecinom cuti o ovim slucajevima. Evo, vec tri godine od kraja rata a nijedna pravoslavna srusena crkva nije obnovljena sto je jasan pokazatelj potpune neravnopravnosti i pristrasnosti medjunarodne zajednice.

Stajalište i stav prema pitanju nezavisnosti i duhovne bastine na Kosovu i Metohiji?

Siguran sam da to nije osveta već jasno koordinisan plan i strategija da se uništi jedna vekovna kultura koja svedoci o prisustvu pravoslavnih Srba na ovim prostorima. U procesu izgradnje nove „kosovarske nacije“ stratezi ovog programa nation building-a dali su sebi za cilj da se što više srpskog kulturnog i duhovnog blaga uništi, a ostatak da se podvrgne procesu adaptacije putem raznih kvaziistorijskih teorija koje se javno plasiraju na najvisim nivoima. Tako na primer saborni hram Bogorodice Ljeviske u Prizrenu je „najstarija rimokatolička crkva na Kosovu i Metohiji“, manastir Decane je podiglo nekakvo „pleme Gasi“, a Patrijarsija i Gracanica su sagrađene na porušanim katoličkim hramovima. Naravno, ove kvazi-istorijske egzibicije ne mogu da se potvrde nijednim dokazom ali u sveopštoj politizaciji istorije albanska deca na Kosovu uče ovakve lazi i sutradan će biti ekstremni zastupnici ovih ideja. Dakle, Kosovo koje nikada nije bilo jedinstvena geografska, etnička i politička celina nastoji da se pretvori u novu državu. Da bi se to ostvarilo potrebno je stvoriti kosovsku istoriju, kulturu, naciju tzv. Kosovara, novu zastavu itd. Ovaj proces vrši se po savetu citavog niza stručnjaka prvenstveno iz SAD koji u nezavisnom Kosovu gledaju glavni oslonac američkih interesa na ovim prostorima. Tako se u najnovijem izveštaju o ljudskim pravima Stejt Departmenta govori o srpskim Kosovarima. Za nas pravoslavne Srbe nasa otadžbina je bila i ostala Srbija kojoj su Kosovo i Metohija vekovima pripadale. Ova pokrajina ostaje samo geografski pojam u sirom okviru i neprihvatljiva je bilo kakva „kosovarizacija“ srpskog etnosa, kulture i duhovnosti na ovim prostorima. Srpska Pravoalavna Crkva kao glavni čuvar i riznica ovog srpskog i pravoslavno-hrišćanskog identiteta zato je pod najjačim udarom arhitekata nove „kosovarske“ države koju bi neki međunarodni krugovi zeleli da vide na ovim prostorima. Upravo zato je ovaj problem još jedan razlog više da se zaštita nasih hrišćanskih spomenika nikada i nipošto ne može staviti u nadležnost nekih albanskih ministarstava već je potrebno što pre definisati mehanizme zaštite naseg predanja i kulture od strane Beograda i međunarodne zajednice.

Kakvi su odnosi sa drugim verskim zajednicama?

Nasa eparhija na celu sa vladikom Artemijem od samog početka je pokrenula dijalog sa drugim zajednicama sa ciljem da se nađu načini za jednu mirnu koegzistenciju svih zajednica. Nakon tri godine susreta i razgovora nemamo nijedan konkretan primer da je iko od rimokatolika ili muslimana Albanaca učinio neki odlučniji korak i progovorio protiv politike etničkog nasilja i netolerancije. Stavise, nedavni intervju biskupa prizrenskog Marka Sopića, izjave njegovog sekretara don San Zefića kao i intervju pečkog imama predstavljaju primere najekstremnijeg govora mržnje u posleratnom periodu koji se ne može naci kod inače mnogo politički opreznijih albanskih političkih lidera. Nealbanski rimokatolici, prvenstveno preostali Hrvati, su veoma nezadovoljni krajnje proalbanskom politikom biskupa Sopića koji otvoreno siri istorijske neistine i svojata najstarije pravoslavne manastire i crkve kao tobože rimokatoličke i oteće od Srba. Takvo ponasanje u velikoj meri ugrožava odnose između nase Crkve i rimokatolika uopšte. Naravno, ne postoji nijedna izjava niti delo naseg vladike niti bilo kog od nasih sveštenika ili monaha koji bi se mogao kao primer podrške politici nasilja upravo zato što je nasa Crkva na ovim prostorima od početka jasno bila protiv nasilja i zločina sa obe strane. Za razliku od Albanskih verskih lidera, vladika Artemije je posetio sa međunarodnim predstavnicima još u julu 1999. godine jednu grobnicu gde je rečeno da leže ubijeni albanski civili i najostrije osudio svaki zločin izražavajući iskreno hrišćansko žaljenje zbog svakog izgubljenog života. Nasi manastiri, kao na primer Decani, aktivno su pomagali, hranili i lečili albanske civile za vreme rata dajući im čak i utociste u manastiru. Pomagalo se i Romima i Gorancima i Albancima i naravno brojnim srpskim stradalnicima kojima i danas manastiri aktivno pomazu. U Djakovici na primer imamo Sest starica Srпкиnja koje nikada nije obišao nijedan predstavnik rimokatolika ili muslimana Albanaca, da im barem pruži neku koru hleba u nevolji. Takav odnos u velikoj meri onemogućava jedan iskren dijalog bez obzira na nasu dobru volju.

Ovih dana se govori o takozvanom predlogu o „uslovnoj nezavisnosti“ Kosova kao načinu da se izađe iz vrlo komplikovane situacije neresenog statusa Pokrajine.

Da, nedavno sam pročitao najnoviji izveštaj o ovom pitanju koji je pripremila Međunarodna krizna grupa (ICG) i u ovom dokumentu ne nalazim ništa novo što već nije iznela druga „nezavisna“ komisija na celu sa sudijom Goldstonom. Ukratko, obe grupe pokušavaju da objasne da međunarodna zajednica treba da što pre prizna status „uslovne nezavisnosti“ Kosovu što bi, po njihovom mišljenju, stabilizovalo kosovsko društvo i ceo region. Uslovna nezavisnost po MKG znači nezavisnost od SRJ ali pod vidom nekog umerenog međunarodnog starateljstva koje bi vodilo računa o manjinskim pravima i pitanjima regionalne bezbednosti. Ovaj predlog je međutim sasvim neostvariv na terenu jer kada se sada ne može ostvariti sloboda za nealbanske zajednice i pored tolikog broja međunarodnih organizacija i vojnika na Kosovu i Metohiji, tesko se može poverovati da će to biti moguće u nekom nezavisnom Kosovu sa vrlo ograničenim međunarodnim prisustvom. Na ovaj predlog gledam više kao na pokušaj autora da zaobidju Rezoluciju 1244 i izbegnu protivljenje Rusije i Kine koji ne prihvataju menjanje spoljasnih granica SRJ. Mada izveštaj krizne grupe to jasno ne pominje sasvim je za očekivati da će (u slučaju da ova ideja nađe zeleno svetlo u svetu) biti napravljen veliki pritisak na SRJ da prihvati secesiju Kosova i Metohije i da će to pitanje verovatno biti uključeno u spisak uslova za dalju integraciju Srbije i Crne Gore u međunarodne institucije.

Nije potrebno reći koliko bi tako nešto ukocilo demokratske procese u nasoj zemlji. Takođe moram da kažem da bi neposredna posledica takvog rešenja bilo pojačano iseljavanje Srba sa Kosova i Metohije, jer čak ni sada međunarodne organizacije ne mogu da ponude preostalim Srbima bolju bezbednost od vojne zaštite u njihovim opkoljenim enklavama. Moje je mišljenje da se o pitanju statusa može raspravljati SAMO kada vidimo konkretan napredak u pogledu postovanja ljudskih prava, povratka prognanih Srba, Roma i dr. i naravno kada politički lideri kosovskih Albanaca konačno pokazuju iskrenu spremnost da se prema nealbanskim stanovnicima Pokrajine odnose kao prema punopravnim građanima. Trenutno, nijedan od ovih uslova nije ispunjen i za nealbansko stanovništvo na ovim prostorima, pogotovo za Srbe, nema ni slobode kretanja, ni rada, ni života. Bez ovih osnovnih preduslova svaka rasprava ili rešenje o pitanju statusa bili bi pogresni i samo bi ohrabрили ekstremiste i nacionalističke elemente. Moram da kažem da ovu ideju podstiču određeni pojedinci koji su poznati po svome proalbanskom stavu i koji ne mogu da sakriju svoje razočaranje jer njihovi

„kosovarski“ prijatelji gube polako međunarodni kredibilitet zbog tretiranja nealbanskog stanovništva kao drugorazrednih građana i neželjenih gostiju na „albanskoj etničkoj teritoriji“. Zato su oni i pripremili ovaj predlog zasuskan u lepa obećanja i vizije kako bi progurali nezavisnost Kosova uprkos katastrofalnoj situaciji na terenu i to u prisustvu 40.000 NATO vojnika. Kada za to dodje vreme, od sustinskog je značaja kosovski Srbi ravnopravno učestvuju u donošenju bilo kakve odluke o statusu Kosova i Metohije, naravno pored Beograda i zvanične Pristine. Međunarodna zajednica nema moralno pravo da natera srpski narod koji je ovde desetkovan nakon dolaska NATO snaga da prihvati jedan program koji bi vodio stvaranju sustinski čistog etničkog albanskog društva pod prividom demokratije i slobode. Sasvim je nepotrebno naglasiti da niko od kosovskometohijskih Srba ne prihvata stvaranje bilo kakvog nezavisnog Kosova. O svim drugim rešenjima osim tog može se pregovarati. Pritom je važno znati da pored volje stanovnika ovih prostora odluku o konačnom statusu treba doneti u skladu sa međunarodnim pravom, Helsinškim završnim aktom i drugim dokumentima koji onemogućavaju secesiju bez saglasnosti države matice posebno kada je reč o jednoj državi koja sve više postaje demokratskija i bliza evropskoj integraciji. Svaka dalja atomizacija Balkana je suprotna ideji evropske integracije i svi na Kosovu treba da budu svesni te činjenice.

I konačno, kakve su perspektive našeg naroda i Crkve Pravoslavne na Kosovu i Metohiji?

Iako ima dosta razloga za pesimizam sa radošću mogu da kažem da smo ispunjeni jednim duhovnim optimizmom. Za nas pravoslavne hriscane stradanje je ne samo kazna već pre svega blagoslov Božiji i poziv na pokajanje i obraćanje Bogu. Kod mnogih iskrenih vernika ovo stradanje samo je osnazilo veru i spremnost na žrtvu i trpljenje. I pored neljudskog odnosa prema našem narodu i crkvama, trudimo se da prema Albancima zadržimo jedan ljudski odnos i pokazemo uvek spremnost na dijalog. Žalosno je što oni ne vide da ovakvo ponasanje hriscanskim svetinjama, nemocnim staricama, deci i nejacima predstavlja pre svega njihovu sopstvenu tragediju jer se bolja budućnost ne može graditi na zločinima. Eto, pre nekoliko dana jedna sredovečna Srkinja ubijena je na sred ulice u Lipljanu, ni kriva ni dužna. Pre godinu dana dignut je u vazduh autobus sa srpskim civilima itd. Sve su to primeri izivljavanja nad onima koji nisu u stanju da se odbrane i predstavljaju veliku sramotu za one koji su to počinili kao i za one koji takva dela tolerisu ili prećutkuju sa pritajenim zadovoljstvom. Posebno rat sa mrtvima predstavlja najmorbidniju dimenziju mržnje koja vlada na ovim prostorima. Ipak i pored svega u svojim molitvama nikad ne zaboravljamo i one koji u svom neznanju i oslepljenosti čine takva dela moleći se recima Gospoda Hrista: Oprosti im oče, jer ne znaju šta čine!
